

MALMÖ HÖGSKOLA
Lärarytbildningen
Skolutveckling och ledarskap

**Examensarbete
15 högskolepoäng**

Barns tvåspråksinlärning genom drama som metod i förskolan

**Drama as a method of learning for
children with two languages in Preschool**

Maysam Abbas

Lärarexamen 120 hp
Lärarytbildning 90 poäng
2009-11-09

Examinator: Lisbeth Amhag
Handledare: Björn Lundgren

Barns tvåspråksinlärning genom drama som metod i förskolan

Sammanfattning

I mitt arbete har jag undersökt uppfattningen och kännedomen om pedagogiskt drama och tvåspråkighet hos fyra utvalda verksamma pedagoger i förskolan. Jag har även undersökt om de använt sig av drama som metod i sina verksamheter för att utveckla tvåspråkighet i förskolan. Syftet är att ta reda på vad drama kan ge barn, dels som individer men även som grupp. En annan frågeställning är; hur drama som arbetssätt kan gynna verksamheten utifrån LpFö-98. Drama kan innefatta många delar av läroplanen, vilket gör arbetssättet användbart för förskollärare inom förskolan. Undersökningen är gjort med hjälp av kvalitativa intervjuer med de fyra pedagoger.

I litteraturgenomgång definierar jag termen pedagogiskt drama för att klargöra betydelsen av den och vilka perspektiv jag kommer att använda. I samma kapitel begrundar jag målen för pedagogiskt drama samt vad läroplanen säger för förskolan (LpFö-98) om drama som grund och metod för verksamheter och aktiviteter inom förskolan.

Mitt resultat av undersökningen visar att pedagogerna ser drama som en form, ett verktyg, för att låta barn uttrycka sig och bearbeta sina känslor. Arbetssättet kan utveckla språket hos barnen i förskolan. Då inte bara det verbala språket utan även det icke-verbala som utgör en stor del av kommunikationen mellan barnen. Pedagogiskt drama i förskolan och utifrån LpFö-98 är ett bra verktyg för att utveckla tvåspråksinlärning och ge barn som individ och grupp flera färdigheter, bland andra personliga utveckling, social utveckling och språkutveckling.

Nyckelord: Pedagogiskt drama, lek, tvåspråksinlärning, förskolan, barn, förskollärare, språk, handdockor.

Innehållsförteckning

1- Inledning-----	6
2- Syfte och problemformulering-----	7
2:1 syfte-----	7
2:2 problemformulering-----	7
3-Litteraturgenomgång-----	8
3.1 Definition av termen pedagogiskt drama-----	8
3.2 Dramapedagogikens mål-----	9
3.2 Språk och uttrycksformer utifrån Läroplan (LpFö-98)-----	11
3.3 Tvåspråkighet-----	12
3.3.1 Simultan i tvåspråkighet-----	13
3.3.2 Successiv i tvåspråkighet-----	13
3.4 Lärarens roll-----	14
3.5 Tvåspråkinlärning och drama som metod-----	15
4- Metod -----	18
4. 1 metodval-----	18
4.2 urval-----	18
4.3 Intervju och genomförande-----	19
4. 4 Etik-----	20

4.5 Analys -----	20
5- Resultat-----	21
6- Diskussion och slutsats-----	25
6.1 Vidare forskning -----	28
7-Referenser-----	29
8-Bilagor-----	31
Bilaga 1-----	31
Bilaga 2-----	32
Bilaga 3-----	33

Förord

Jag vill tacka alla tillmötesgående pedagogerna som har ställt upp i mitt arbete. Utan er hade jag inte lyckats genomföra undersökningen. Jag vill även tacka min familj och vänner som har hjälpt mig med läsningen av min uppsats under arbetets gång. Stort tack till Lisbeth Amhag. Jag tackar dig för de berikande åsikterna och frågorna som väckte många viktiga funderingar och breddade vägen för mitt arbete. Tack för stödet.

Maysam Abbas
Hösten 2009

1. Inledning

I flera år har jag arbetat som pedagog i förskolan, framför allt med tvåspråkliga barn. I mitt hemland utbildade jag mig till pedagog i barnteaterlinje och arbetade ett tag med barnteater. Jag ska använda mina tidigare studier och erfarenheter som stöd och underlag för mitt examensarbete. Jag kommer dock att anpassa dessa tidigare kunskaper till tvåspråksinlärningsprocessen i förskolan.

Jag ser en stor möjlighet att utveckla mig själv och min lärarroll genom drama. Sett utifrån mina egna verksamma år inom teatern och tvåspråksinläring i förskolan kan jag med dramats hjälp i första hand nå de barn som är blyga och osäkra. Utifrån mina erfarenheter att pedagogiskt drama är ett bra arbetssätt som borde finnas med som en röd tråd i alla förskolors verksamhet. Drama som en del av verksamheten kan fungera som ett inlärningsverktyg. Det har jag fått uppleva under mina fem års arbete i förskolan. Under denna tid använde jag mig av handdockor som ett redskap för att stimulera små barns språkutveckling. Jag märkte då att under en relativ kort period förändrades barnens språk på grund av handdockorna som jag aktivt använde på samlingar och i resten av den dagliga verksamheten. Barnen blev mer verbala på samlingarna och hängde med när jag gjorde exempelvis olika rörelser till vissa sånger.

En annan tanke har jag med denna uppsats är mer generellt inriktad. Vi lever i ett mångkulturellt samhälle och i många av Sveriges skolor består en stor del av barnantalet av barn med invandrarbakgrund. År 2002 hade ungefär 12 % av barnen i den svenska grundskolan ett annat modersmål än svenska (Håkansson, 2003). Och enligt Skolverkets publikation "Allmänna råd och kommentarer för kvalitet i förskolan" (2005) har ungefär vart fjärde barn som växer upp i Sverige utländsk bakgrund. Å andra sidan har jag ett stort intresse för språkutveckling hos tvåspråkiga barn eftersom jag själv är en mamma till tvåspråkiga barn. Eftersom jag kommer att fortsätta arbeta inom förskolan, tänker jag undersöka på vilka olika sätt pedagogerna på förskolan arbetar med språkutveckling hos tvåspråkiga barn.

Språket är en viktig förutsättning för att skapa en relation mellan individen och samhället. Människan är en social varelse som är beroende av kontakten med medmänniskor. Språket är en viktig faktor i kommunikationen. Människan ska kunna uttrycka sina tankar och känslor för att få bättre kommunikation med samhället. Därför anser man att språket är en metod för kommunikation. Språket är en del av vår identitet/er. Samma sak gäller för barn. För att barn ska kunna leka med varandra och förstå varandra i leken behöver de ha ett gemensamt språk. För ett barn som har ett annat modersmål än svenska, kan mötet med en pedagog i en förskola vara den första kontakten med det svenska språket. Därför är det betydelsefullt hur pedagogen tar emot barnet samt lägger upp verksamheten på ett sätt så att alla barn kan få en så bra utveckling som möjligt. Jag anser att det är viktigt att tvåspråkiga barn ska ha goda kunskaper i svenska för att kunna integrera sig i det svenska samhället och ha en bra förutsättningar för en bättre framtid.

I min undersökning har jag intervjuat fyra pedagoger som är verksamma i förskolan, för att ta reda på deras inställning till och kunskap om pedagogiskt drama som metod för tvåspråksinläring i förskolan. En central fråga som genomsvårar arbetet är; vad och hur drama kan utveckla tvåspråkiga barn både som individ och grupp. Anledningen till att jag valt pedagoger inom förskolan med barn som har tvåspråkighet är; att jag själv arbetar med två- eller flerspråkliga barn kan jag förhoppningsvis skaffa mig de behörigheter som förskolläraryrket kräver och genom att jag gör mitt examensarbete i detta ämnesområde.

2. Syfte och problemställning

2.1 Syfte

Syftet med mitt examensarbete är att bilda mig en klar bild av kunskapen om pedagogiskt drama hos fyra utvalda pedagoger. De är verksamma i förskolor som ligger i invandrartätt område. Jag vill dessutom ta reda på om hur de använder sig av pedagogiskt drama i sin verksamhet för att utveckla tvåspråkighet i förskolan utifrån LpFö-98. Jag undersöker också vad drama som kreativ arbetsätt kan lära barnen, dels som individer men även som grupp.

2.2 Problemställning

1. Hur använde pedagogerna drama i sin verksamhet för att utveckla tvåspråkighet i förskolan?
2. Vad kan arbetet med drama som ett kreativt arbetsätt ge tvåspråkiga barn, individ- som gruppmässigt?
3. Vad kan drama ge för tvåspråksinlärning i förskolan utifrån LpFö-98?

3. Litteraturgenomgång

I detta kapitel kommer jag att belysa vad pedagogiskt drama betyder, vad drama har för mål och hur den hjälper till att utveckla barn i förskolan som individer och som grupp. I kapitlet citerar jag vad läroplan (Lpfö 98) säger om uttrycksformer som metod för språkutveckling hos små barn i förskolan. Jag kommer att klarlägga vad tvåspråkighet innebär i förskolan och vad läraren har för roll och arbetssätt för att stimulera barn som har två eller flera språk i förskolan.

3.1 Definition av termen pedagogiskt drama

Ordet drama leder sitt ursprung från grekiskans ”handling”, men vad betyder pedagogiskt drama?

Enligt Nationalencyklopedin (hämtat 2009-09-18) definieras pedagogiskt drama på följande sätt:

Pedagogiskt drama, dramatisk improvisation som hjälpmedel inom skola och fritidsverksamhet, ibland benämnd ”skapande dramatik” eller helt enkelt ”drama”. Pedagogiskt dramaprogrammet har främst skapats i Storbritannien, där det kallas *creative dramatics*. Dess syfte är att utveckla individens personlighet genom dramatiska improvisationsövningar, inte att lära ut någon form av skådespelarteknik. Väsentliga delmål är att träna deltagarna i att lita till och våga uttrycka sin egenart samt att berika fantasin och inlevelseförmågan, så att individen uppnår social mognad. Det gäller för deltagaren att bli medveten om sina emotionella spänningar och att ge uttryck för dem lika mycket i ett kroppsspråk som verbalt. Pedagogiskt drama förekommer allmänt inom progressiv pedagogik i grundskolan.

I analogi med dramapedagogen hemsida (hämtat 2009-09-18) står följande ”Pedagogiskt drama innebär ett arbete i grupp med låtsad (fiktiv) handling och med pedagogiska mål, där tyngdpunkten ligger antingen på elevens egna resurser, på budskapet eller på mottagaren (ett multimedialt språk med individerna som basmedier”.

Jag stödjer och fördjupar min definition genom att citera Riksorganisationen för auktoriserade dramapedagogers definition av pedagogiskt drama. ”Drama är både ett praktiskt och teoretiskt ämne med en helhetssyn på individen och med fokus på en integrering av känsla – tanke – handling i en utvecklande process.”

Erberth och Rasmusson (2008) anser att pedagogiskt drama är vårt moderna sätt och ett hjälpmedel som fokuserar på barns sociala och kreativa utveckling. Dessutom anser författarna att pedagogiskt drama är en estetisk uttrycksform och kan jämföras med bild och musik. Ordet estetiskt kommer från grekiskan och betyder sinneskunskap. Att arbeta med pedagogiskt drama i skolundervisning ger barn möjligheter att tolka och använda nya ord. Genom den estetiska uttrycksformen kan barnen lära sig mer om sina egna och varandras tankar och känslor. Hägglund och Fredin (2001) betraktar pedagogiskt drama som ett kreativt verktyg som hjälper pedagogerna att plocka fram och utveckla barns leklust. Leken har stor betydelse i barns liv och deras utveckling, därför är det viktigt att alla som arbetar med barn bör verkligen bli medvetna om sambandet mellan lek och drama. Författarna anser att övningarna som

pedagogerna använder i dramaverksamheter är i stort sätt hämtade från barns traditionella lekar.

3.2 Dramapedagogikens mål

Drama skapar gynnsammare förutsättningar för inläringen genom att både förståndet, känslan och kroppen intresseras. Kunskapen blir fångad på ett helt annat sätt, än om vi bara läser eller hör något berättas. Pedagogiskt drama kan användas inom många områden och för flera olika syften, bland andra kan nämnas:

Sociala syften: att lära känna varandra i en grupp, skapa trygghet i gruppen och träna samarbete mellan barn. Genom drama och leken tränar barn olika sociala roller exempelvis mamma, pappa eller olika yrken. Way (1967) anser att dramat bidrar till social utveckling. Han kallar det för socialt drama med underrubrikerna:

- Hur man lär sig uppträda
- Hur man klarar olika praktiska situationer
- Hur man blir medveten om större samhällssammanhang. (s 293)

Inlärningsyfte: barnen är aktiva och använder sig av flera sinnen och detta ökar förmågan till inläring. Genom drama kommer begrepp, fakta och andra kunskaper på ett naturligt sätt. Dessutom får barnen bättre verbal utveckling på köpet. Barnen som leker i grupper utvecklar språk tidigare än andra.

Personlighetsutveckling: barnen höjer förmågan att förstå sig själva och andra, de tränar upp förmågan att kommunicera med andra. Ekstrand och Janzon (1995) anser att pedagogiskt drama kan hjälpa barn att öka kunskaperna hos sig själva och de lär sig mycket mer genom att samarbeta, uppleva och pröva på olika saker med deras kompisar. Allt detta kan vara en bra grund för att barnen kan nå en personlig utveckling.

Motorik utveckling: drama och lek har en viktig funktion för den fysiska utvecklingen. Dramaövningar och lekar kräver olika fysiska rörelser. Hela kroppen stimuleras positivt och barn får utökad förmåga att hantera kroppen. De tränar upp smidighet, kontakt (t.ex. öga-hand) samordning, balans med mera. Allt detta kan bidra till att barn utvecklar sin motorik på bättre sätt.

Kreativa syften: är betydelsefulla. Här får barnen en chans att våga ge uttryck för sitt behov av lek och sina fantasier, pröva idéer, infall och testa/tänja gränserna för sina förmågor. Man utnyttjar dramat till att utöka barns medvetande, lära dem se på verkligheten med fantasins hjälp och fantasins utveckling ger barnen energi och styrka så att barnen bli självständiga. Steinberg och Borghäll (1981)

Erberth och Rasmusson (1991) anser att pedagogiskt drama kan hjälpa barn att träna uttrycka sig och samspela i dramatisk form. Pedagogiskt drama ger barn chans att känna sig trygga, utveckla självkänslor och upptäcka kroppssinnen. Denna utvecklingsgång uppmuntrar barn att öppna sig och våga uttrycka sig offentligt i små och stora grupper.

3.3 Språk och uttrycksformer utifrån Läroplan (Lpfö98)

Utifrån läroplanen ska pedagogerna i förskolan stimulera barnen som har två eller flera språk för språkutveckling. Drama, musik, sång och rörelse är bra och kreativa verktyg för att stärka tvåspråksinläring. Olika uttrycksformer kan vara extra viktigt för barn som lär sig ett nytt språk.

Förskolan skall lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen. Barn med utländsk bakgrund som utvecklar sitt modersmål får bättre möjligheter att lära sig svenska och även utveckla kunskaper inom andra områden. Förskolan skall medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål. Att skapa och kommunicera med hjälp av olika uttrycksformer såsom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse liksom med hjälp tal- och skriftspråk utgör både innehåll och metod i förskolans strävan att främja barns utveckling och lärande. (LpFö-98 hämtat 2009-10-25)

I förskolans läroplan finns flera mål som förskolan ska sträva efter att uppnå hos varje barn, bland andra att stärka barns identitet och trygghet, barns självständighet, förbättra barns ord- och begreppsförråd och deras förmåga att leka med ord, utveckla deras förmåga att lyssna, tala och återberätta, reflektera, tolka och uttrycka för sig. Dessa mål kan vara en bra grund för arbetet med drama i förskolan och hjälper pedagogerna att nå de pedagogiska målen. Men det kräver en väl planering och medvetenhet för hela verksamheten i förskolan. (se bilaga 3)

Sammanfattningsvis betyder det att målen och strävan efter att nå dem i förskolan, ska utgå från att barnen ska få möjlighet att utvecklas utifrån ett lustfyllt lärande. Genom olika former av gestaltande och skapande ska barnen erbjudas möjligheter att stärka sina kunskaper och erfarenheter i förskolan. De ska utvecklas till välbalanserade individer och grupper och få erfarenhet att kunna uttrycka sig i de olika estetiska uttrycksformerna.

3.4 Tvåspråkighet i förskolan

Innan man kan börjar beskriva vad tvåspråksinlärning innebär hos barn måste man försöka definiera vad det betyder att kunna *ett* språk.

Abrahamsson & Bergman (2006) betraktar att kunna ett språk innebär att man har kunskaper och färdigheter av många olika slag. Språkbehärskning betyder att man har flera olika kompetenser som samarbetar hela tiden. Ordförråd kan vara en grundläggande del av språkbehärsningen, mycket viktigare än exempelvis grammatiska korrektheten. Ett svenskt barn skulle kunna mellan 8000- 10 000 ord vid skolstart. Den miljö och kultur som barnet växer upp i speglar detta basordförråd.

Enligt Börestam & Huss (2001) anser att begreppet tvåspråkighet har av olika forskare använts med olika innebörder och någon riktig definition finns inte. Forskarnas försök att definiera tvåspråkighet utgår från den faktiska användningen av ett språk. ”Att omväxlande kan använda två språk i sin dagliga kommunikation och vid behov kunna övergå från det ena till det andra språket.” (s 53). Baker (1996) anser att tvåspråkighet betyder inte bara att kunna prata två språk utan också kännedom av kulturella, sociala, ekonomiska och politiska konsekvenser. Barnen med två eller flera språk kan äga två eller flera erfarenhetsvärldar eftersom de upplever två eller flera kulturer.

Håkansson (2003) anser i sin bok *Tvåspråkighet hos barn i Sverige* att det inte finns klar definition för vad tvåspråkighet betyder. Det finns ungefär lika många teorier som det finns forskare inom området. Vissa tycker att man måste behärska båda språken lika bra som en infödd för att kunna betraktas som tvåspråkig. Andra anser att det räcker med att man har viss kunskap om två språk. Enligt författaren är tvåspråkighet ”...när barn och unga kan tala mer än ett språk” (s 13). Denna definition omfattas långt ifrån av alla andra förklaringar.

Ladberg (2003) menar att flerspråkighet, i de länder som är flerspråkiga, är en möjlighet och kan ge hög status för att få flera chanser till ett bra jobb eller liv. Medan i länder (till exempel Sverige som är enspråkigt) och i vilka behöver man majoritetens språk för att ta sig fram i samhället, anses flerspråkighet vara något negativt som förbinds med socialt underläge och fattigdom. Man inser flerspråkighet snarare som ett problem och inte som något viktigt, och på arbetsplatser, i skolan och förskolan påpekas vad flerspråkiga inte kan istället för vad de kan. Ladberg påpekar också att de flesta flerspråkiga använder sina språk olika i olika sammanhang. Ordförrådet utvecklas efter var och hur respektive språk används, och då utvecklar man de språken också olika. Därför kan man aldrig veta vad ett barn kan språkligt innan man har undersökt barnets förmåga på respektive språk.

Arnberg (2004) berättar i sin bok *Så blir barn tvåspråkiga* att bland invandrarföräldrar finns en orolighet angående språkutveckling hos sina barn. Det som föräldrarna ofta är bekymrade över är bl.a. om tvåspråkigheten påverkar barnets svenskinlärning negativt, om barnet ska blanda språken, om tvåspråkigheten gör att barnet blir försenad i att lära sig tala, eller om inlärning av två språk samtidigt ska verka förvirrande för barnet.

Arnberg refererar till Taylor (1974) och anser att trots att det inte har gjorts många undersökningar om att tvåspråkighet ger upphov till försening i att lära sig tala, så finns det undersökningar som säger att ”tvåspråkiga barn försenas inte när det gäller de första ordens inlärning, eftersom sådana ord knyts till begrepp som memorerade etiketter” (s 46).

Ladberg (2003) anser också att för ett bra arbete med barnen krävs det att personalen ska ha kunskaper om flerspråkiga barn och deras kulturer. Pedagogerna bör bearbeta sina känslor och

attityder när det gäller flerspråkiga barn. Det är också viktigt att de bemöter barnens familjer med en öppenhet och förståelse. Med andra ord ska pedagogerna ha en positiv inställning till att det kommer att gå bra för berörda barn. Gör de det skaffar de sig kunskap inom detta område. För att fånga barnens intresse på t.ex. samlingar och andra aktiviteter, kan pedagogerna använda sig av konkret material.

Arnberg (2004) talar om tre olika mål för föräldrar som vill uppfostra sina barn tvåspråkiga. Arnberg delar tvåspråkighet i tre klasser: Passiv, aktiv och hög grad av tvåspråkighet. Passiv tvåspråkighet är när föräldrarna pratar med- och uppmuntrar barnet att lyssna på minoritetsspråket så mycket som möjligt. Aktiv tvåspråkighet är när man själv pratar med barnet, ökar barnets möjligheter att tala minoritetsspråket med dem som har samma språk/modersmål. Hög grad av tvåspråkighet innebär att barnet är nästan lika duktigt som infödda talare i båda språken. För att nå detta mål ska barnet ha så mycket kontakt med minoritetsspråket som möjligt, bland andra genom att fördriva så mycket tid som möjligt i länder där minoritetsspråket talas. Tvåspråkig skolgång eller någon form av tvåspråkig undervisning är önskvärt för att nå detta mål. Enligt Arnberg (2004) finns det två typer av tvåspråkighet, *simultan* tvåspråkighet och *successiv* språkighet, samt att inlärningsprocessen skiljer dem åt.

3.4.1 Simultan tvåspråkighet

Simultan tvåspråkighet innebär att barnet lär sig två språk samtidigt, oftast redan från födseln då föräldrarna använder sitt respektive modersmål när de kommunicerar med barnet. Enligt Arnberg har det gjorts flera undersökningar som berör de barnen som lär sig två språk samtidigt från födseln. Hon nämner att en särskild undersökning som blivit klassisk inom området. Undersökning gjordes av Werner Leopold som var professor i tyska vid ett amerikanskt universitet. Leopold har gjort undersökning om sin tysk/engelsktalande dotters språkliga utveckling under sina tidiga år. Han beskriver hur barn i början kan blanda språk. Därefter sker en viss uppdelning av de olika språken men under en tid påverkar språken varandra i meningsbyggnad, ordval och uttal. Efteråt förföljer ett utvecklingsskede där ett av språken dominerar över det andra. Slutligen uppnås en viss balans mellan de två språken och barnet kan snabbt skifta mellan de olika språken. Arnberg (2004)

3.4.2 Successiv tvåspråkighet

När barnet lär sig först modersmålet och därefter det andra språket, kallas inlärningsprocessen för successiv tvåspråkighet. Det är den vanligaste inlärningsprocess hos invandrabarn som flyttat till Sverige med sina föräldrar. I många fall har barnen redan lärt sig sitt modersmål i hemlandet. Här behöver barnet inte bli medvetet om sin tvåspråkighet, eftersom de kan redan ett språk. Enligt Arnberg lär sig barnet det andra språket då hon/han börjar i förskolan. Han menar att gränsen mellan de två inlärningsprocesserna går vid tre årsåldern. Med andra ord kan man bli tvåspråkig även om man inte lär sig båda språken från födseln. Arnberg (2004)

Håkansson (2003) anser att ”Successiv tvåspråkighet skiljer sig först och främst från simultan tvåspråkighet genom att inläringen påbörjas senare, så att barnet redan har utvecklat ett språk.” (s 165). I sin bok *Tvåspråkighet hos barn i Sverige* har hon gått vidare med resonemanget; hon tycker att det finns några viktiga punkter som skiljs åt mellan de två inlärningsstyperna; Hon nämner bland andra att många av successivt tvåspråkiga barn inte kan

nå samma språkliga nivåer i jämförelse med simultant barn. Särskilt vad det gäller uttalet som blir svårare att lära sig vid ökande ålder.

3.5 Lärarens roll

Carlgren, (2003) har skrivit i sin bok *Lärare av i morgon* om vilka kunskaper lärare behöver för att på bästa sätt förbereda sina elever för framtiden. Hon anser att det svenska samhället ställer stora krav på lärarroller i skolan och förskolan i dag. De kraven speglar samhällets förändringar och följer samhällets utveckling. Det finns flera exempel på de förändringar, som exempelvis relationerna mellan vuxna och barn som påverkar den traditionella lärarrollen. Förr var avståndet mellan barn och pedagoger mycket längre. Medan idag ska läraren bygga stark relation med barn för att kunna visa omsorg om barn och samtidigt kunna utbilda dem. Läraren skulle kunna bemöta barn utifrån deras egna erfarenheter, upplevelser och förutsättningar. Pedagogens uppdrag är att anpassa verksamheter till varje barns behov med hänsyn till tid, innehåll, arbetssätt och läroplan.

Dysthe (1996) utvecklar detta ännu vidare och menar att lärarna idag bör möta barn med ett öppet sinne. Konkret betyder det att låta barn tillsammans med sina pedagoger prata om olikheter som rör frågor kring etik, moral, demokrati, mänskliga rättigheter och olika kulturer. Detta behövs alltså för att öka deras förståelse och acceptans för olikheter. Hon har skrivit senare i sin bok *Det flerstämmiga i klassrummet* att skapande som bild och drama kan vara ett bra redskap och kan underlätta diskussionen av stora frågor som berör barns inlärning.

Carlgren (2000) anser att alla lärare och pedagoger i förskola och skola har ett gemensamt och delat ansvar för barns språkutveckling, och därmed för deras kunskapsutveckling. Lärarens uppgift är att erbjuda barn ett lämpligt innehåll och skapa en intressant stämning för utveckling och lärande. I denna miljö kan barn bli motiverade och få en trygg miljö och möjlighet att visa intresse, nyfikenhet och jobba för utvecklingen. Dagens lärare ska vara mycket duktiga på att skapa sådana situationer samt att lärandet kräver en kommunikativ kompetens som också måste tillgodoseas. Författaren har många funderingar kring pedagogers roll för att utveckla lärande hos barn. De färdigheter och kunskaper som barn lär sig och som speglas sedan i det stora samhället. Hon belyser i sin bok flera tips omkring hur pedagogerna kan jobba och förbereda barn att bli trygga och säkra i den stora världen. Hon tycker att barnen kunde förväntas få olika upplevelser och erfarenheter inom förskolan och skolan för att kunna klara sig utanför skolan. ”Hur kan man då förbereda eleverna för framtiden? Jo, ”genom att möta olika situationer inom skolan blir eleverna förmögna att möta olika situationer utanför skolan” (s 228). Carlgren resonera att ändring i lärarroll handlar om utvecklingen av skolan från regler till målsättning. Det betyder att staten inte längre styr hur pedagoger ordnar verksamheter i skolan och förskolan, och inte heller vilka substanser de har i verksamheter. Det innebär att pedagogen tillsammans med barn och efter barnens specifika behov kan organisera och driva sina verksamheter i förskolan.

Dysthe (1996) tycker att läraren i alla tider har haft en stark roll i samhället, eftersom lärare är nyckelpersoner för barns utveckling, därför spelar lärarnas metoder stor roll i barns lärandeutveckling. En aktiv lärande process sker genom att barnen ska ”uppleva, ta reda på, vidarebefordra, och göra något roligt eller spännande”. Att lärare arbetar med flerstämmighet (går från helhet till del). Barnen lär sig med medvetenhet i ett utvecklingsperspektiv. Då får barn nya tankar och nya kunskaper och de skapar egna berättelser.

Johansson (2005) pratar om bland annat pedagogernas olika inställningar i bemötandet av barnen. ”En viktig fråga i verksamheten för de yngsta barnen är pedagogers föreställningar om barnet som person” (s 77). Hon anser att pedagogen bör försöka anpassa arbetssättet efter barnens initiativ, intressen och önskemål genom att ta tillvara på barnens lust, spontanitet och nyfikenhet. På detta sätt gör man även barnen delaktiga i verksamheten och låter dem utveckla självständighet. Hon skriver senare i boken att det är skillnad mellan att tillåta barn att yttra sig och att be barnen om sina åsikter.

Way (1967) anser att läraren skulle försöka utveckla självsäkerheten hos barnen, få de prata smidigt, spontant och fritt, det är trygghet att få prata ohindrat. För att uppnå detta mål kan pedagogerna använda pedagogiskt drama som grund för att utveckla och stimulera barns förmåga att uttrycka sina tankar och bearbeta sina känslor utifrån deras erfarenheter och upplevelser. Samt när barnen genom drama förställer sig till andra personer i olika situationer får de lära sig andars upplevelser. På detta sätt få de bra uppfattning om andra människor och få prova andras sätt att tala. Detta gynnar en ”mångspråkighet”, som gör det lättare att sätta sig in i andra människors situationer. Way antyder att ”ett barn först måste lära sig sitt modersmål och acceptera det innan man lär sig ett nytt språk. På detta vis blir språken likvärdiga och en medveten flerspråkighet uppstår”. (s 133)

3.6 Tvåspråkinläring och drama som metod

Vygotskij (1996) anser i sin bok *Fantasi och kreativitet i barndomen* att pedagoger kan lära barn språk genom skapande aktiviteter och hänvisar bland andra till drama. Han betonar dess betydelse när barnen själva är med och aktiva i hela processen. Han menar om barn får möjlighet att vara med och skriver en pjäs själva, eller hitta på och improvisera under skapandets gång, blir texten eller pjäsen mycket närmare av barns förståelse av hela processen. ”Barnen själva skapar, improviserar eller förbereder en pjäs, de improviserar roller, ibland iscensätter de något redan färdigt litterärt material. Detta är ett språkligt skapande som nödvändigt och förståeligt för barnen själva.” (s 82)

För att förstå varför drama är så viktig i verksamheter, måste leken lyftas fram som bas i barns språkutveckling. Leken behöver näring och upplevelser som kan gestaltas i leken, genom leken kan tvåspråksinläring utvecklas. Vygotskij (1996) anser att drama är en uttrycksform där barnen får en stor plats att arbeta tillsammans och kommunicera med varandra. Här kan barnen själva påverka sin egen roll och vara delaktiga och på så sätt även påverka hur handlingen ska utspela sig. Dessutom kan man alltid arbeta vidare på en redan färdig saga eller utveckla någon lek som uppstått tidigare på dagen. Han säger att ”leken kan vi betrakta såsom den ursprungliga dramatiska formen,” (s 83). Han utveckla resonemanget vidare och menar att lek och drama är två sidor för samma mynt. Han menar att drama och lek blir en helhet där språket blir en självklar del. Det blir en helhet då barnen skapar och där olika bitar har sin logiska plats. Han anser att en teaterlek ligger nära dramatiseringen, så gott som att gränserna mellan de suddas ut helt.

Rasmusson (2000) tar i boken *Drama – konst eller pedagogik* upp dramats olika verksamheter och belyser liksom dem kopplingarna mellan barnens verklighet och drama. Hon menar att barn kan, genom att få arbeta med drama som metod för att utveckla språk, konstform, lek och förskolans verksamheter, undersöka sin egen verklighet. Rasmusson (1996) har gjort en undersökning i Malmö stad som heter Pegasus. Pegasus ett kulturprojekt som handlar om hur förskollärare i mångkulturell miljö förhöll sig till dramaaktiviteter förskolan. I sin

undersökning har hon beskrivit hur dramaövningar och lekar kan hjälpa tvåspråkighet att utvecklas. Som metod till undersökning har hon intervjuat flera förskollärare som var deltagare i själva projektet och de flesta av dem var positiva och tyckte att dramaaktiviteter gav lysande möjligheter till språkutveckling genom den dialog som pedagogen hela tiden förde med barnen. Hon nämnde två förskollärare som deltog i Pegasus och lyfte fram drama betydelse för språkutveckling. ”Konsten är livsviktig för invandrabarn.”... Kommer det konstnärliga fram, kommer språket snabbare, det jag tänker och tycker (s 28). Rasmusson gav exempel på hur förskollärare på ”Holma förskolan” använde dockspel för att stimulera språket när de skolar in barnen. Hon menar att dockor kan vara bra metod för att locka in de nya barnen till förskolan och uppmuntrar barnen att samspela med barn och personal i förskolan. Detta kan vara ett mycket fungerande hjälpmedel till de barn som är blyga och vågar inte prata i större grupper.

Ladberg (2003) anser i sin bok *Barn med flera språk* att i rolleken talar barnen hela tiden med varandra. Det är viktigt att skapa bra försättning för den typen av leken. Den leken behöver mycket tid, den kräver också att barn leker i lagom stora grupper. Vidare anser Hägglund & Fredin (2001) i sin bok *Drama bok* att rolleken är viktig i barnens utveckling och i deras bearbetning av upplevelser och känslor. Om vi vuxna avbryter dem för ofta, kan det leda till att de får svårare att gå in djupt i en lek.(s 138). De menar att rolleken är värdefullt för barns utveckling som kräver tid, därför behöver vuxna träna upp deras känslighet och respektera barns aktiviteter. Istället för att avbryta barns lekar, kan vuxna gå in och vara med i leken. Tillbaka till Pegasus som kulturprojekt i Malmö stad, konstaterar Rasmusson (1996) i sin rapport att hon var två gånger på besök till en förskola i Holma. Hon var med en förskollärare som höll en dramaaktivitet med barnen i förskolan. Där blev verksamheten avbruten av de närvarande vuxna flera gånger. Hon reflekterar över händelsen och skriver: ”Båda de gånger, som jag deltog blev barnen avbrutna av vuxna som inte respekterade den skapande aktiviteten. Frågan är om detta berodde på okunskap, eller att man inte ansåg att det skapande arbetet var viktigt,” (s 12)

Att dramatisera sagor kan vara bra metod för tvåspråksinlärning hos små barn i förskolan. Detta hjälper barnet att få en förståelse för innehållet i sagan, att bli välbekant med karaktärer och handlingen. Forsberg (1991) har skrivit i sin bok *Ta handdockan – lek – skapande – fantasi* att handdockan är ett viktigt pedagogiskt hjälpmedel för barns språkutveckling (s 59). Erberth och Rasmusson (2008) har gått vidare med denna metod och skriver i sin bok *Undervisa i pedagogiskt drama* att handdockor kan vara ett bra verktyg för att hantera konflikter mellan förskolebarn. De anser att fördelen med att använda handdockor som pedagogiskt hjälpmedel i förskolan är att dockan kan sätta fart på barn och hjälp de att prata öppet och ge barn stimulans att berätta om deras tankar och känslor.” Eriksson (2009) anser i sin bok *Lärande i sagans värld* att handdocka är betydelsefull för barn som blyga och våga inte prata när de är med i en stor grupp. Handdockan blir som en ”kompis” för barnen. De glömmer allt omkring dem och får lust att prata och agera. Ladberg, (2003, s 160) ger flera förslag på hur pedagogerna kan använda små handdockor för att förstärka barns tvåspråkighet i förskolan bland andra att pedagogerna kan införa en påhittad person som en docka eller ett djur. Hon nämnde hur en förskola använde en hunddocka som en viktig del av verksamheten. Barnen sjunger visor för hunden och pratar med honom under samlingen, särskilt barn som är blyga och osäkra. I en annan förskola har pedagogerna flera små dockor, varje docka talar ett av barnens språk. Detta metoden speglar hur viktigt är andra språk i förskolans aktivitet. Och barn känner att deras språk är lika viktigt som svenska språk så blir barnen mer motiverade att tala om sitt språk.

4. Metod

I detta kapitel beskriver jag vilken metod jag använt mig av i min undersökning. Jag har valt att använda mig av kvalitativa forskningsintervjuer. Anledning att jag valt kvalitativa studier är att jag vill skapa mig en djupare förståelse för mitt specifika ämne som handlar om tvåspråksinlärning genom drama som metod i förskolan och ha möjligheter till lägre generalisering av resultaten. Därefter följer en presentation av undersökningsgrupp samt en beskrivning av hur genomförandet av min studie sett ut.

4.1 Metodval

Som undersökningsmetod har jag valt att använda mig av kvalitativa forskningsintervjuer. Jag anser att denna metod är lämplig för att få svar på mina frågeställningar. Jag har utgått ifrån Kvaless (1997) beskrivning av kvalitativa forskningsintervjuer, där beskriver författaren hur frågorna skulle formuleras på ett sätt som kan skapa en dialog och leda till en kvalitativ forskningsintervju. Författaren tycker att syftet med en kvalitativ forskningsintervju är "att förstå ämnen från livsvärlden ur den intervjuades eget perspektiv" (s 32). Då mitt syfte var att söka pedagogernas uppfattningar, så ansåg jag att denna intervjumetod skapade de möjligheterna åt mig. En annan metod som jag övervägde att använda var en undersökningsmetod som består av båda observationer och intervjuer. Observationsanvändning skulle kräva en förklaring för studiesyfte och därmed besöksyfte, detta skulle ha haft med sig någon inverkan på pedagogerna. Förklaringen kan kanske påverka pedagogernas inställning och även kan leda till att de ändrar verksamheten, aktiviteter som berör pedagogiskt drama i förskolan. Dessvärre hade jag då inte fått en korrekt bild över hur den faktiska pedagogiskt drama sett ut i förskolor. Därför har jag valt att använda mig av kvalitativa forskningsintervjuer i mitt examensarbete. Jag anser att genom personliga möten med pedagogen får jag en djupare kännedom och en större uppfattning om pedagogens attityd och kunskap om pedagogiskt drama som metod för barns språkutveckling i förskolan. En intressant fråga var; vad -enligt respektive pedagog- kan drama som kreativa arbetssätt ge barn med tvåspråkighet i förskolan? Då kan pedagogerna prata om sina upplevelser och därmed får jag även möjligheter till betydelsefulla slutsatser.

4.2 Urval

Genom mitt arbete och mina studier har jag lärt känna pedagoger som jobbar med pedagogiskt drama i sina verksamheter i förskolan. De yrkesinriktningar och verksamheter som finns representerade i min studie är förskollärare, barnskötare i förskolan och en dramapedagog som jobbar både i förskola och skolan. Alla deltagare i min studie har använt drama som metod i tvåspråksinlärning i förskolan. För att ge en klar bild av respektive pedagog som jag har intervjuat, ger jag en kort presentation om varje enskild pedagog.

Pia, förskollärare

Pia har långa erfarenheter genom förskoleverksamheter, hon har jobbat nästan 30år. Under sina år som förskollärare har hon jobbat med både förskoleklass och förskolan.

Hennes nuvarande arbetsplats är en förskola i invandrartätt område med 53 barn från 1-5 år.

För Pia innebär pedagogiskt drama ett bra redskap för att utveckla tvåspråkighet hos barn.

Pia arbetar med pedagogiskt drama i sina verksamheter i förskolan mest i temaarbeten och sagogestaltning men även i konflikthantering, samarbetsövningar och liknande.

Marie, barnskötare

Marie läste drama en gång i veckan i sin gymnasieutbildning vårdlinjen ”Barn och Ungdom”. Hon har även hunnit med en del fortbildning i drama genom åren i sitt jobb, hon har jobbat mer än tio år genom förskoleverksamheter och hennes nuvarande arbetsplats är en förskola med 58 barn som uppdelade i tre avdelningar efter deras ålder. Marie arbetar med stora barn som är tre till fem år gamla. Marie anser ” Att använda kroppen och mimiken är ett måste när man inte kan uttrycka i ord det man vill säga. Att med fantasi och drama kan man få fram sitt budskap.”

Gerd, förskollärare

Gerd gick ut förskolläraryrket med huvudämnet ”Lek- Fritid – Hälsa” i januari 2003. Hennes arbetsplats är en förskola med 72 barn mellan 1-5 år. Barnen är uppdelade i fyra avdelningar. Hon har under sin lärarutbildning läst 10 poäng pedagogiskt drama. Gerd använder pedagogiskt drama i stor sätt i temarbeten och samarbetsövningar. Hon upplever att pedagogiskt drama hjälper både hennes och barns personlighet att utvecklas, hon använder sig av drama för att utveckla barns samarbete och deras lärande.

Karim, Dramapedagog

Karim är en utbildad dramapedagog med ganska lång erfarenhet. Han har jobbat både här i Sverige och i sitt hemland. I Sverige har han jobbat ungefär 3 år som dramapedagog. Han började med ett projekt som fick fortsätta i 3 år. Han anställdes som dramapedagog för att höja kvalitet i skolan och förskoleverksamheter. Han tycker att det är märkligt att svenska skolor varken har drama som ett ämne eller permanent aktivitet. Han jämför det med flera utvecklingsländer, och menar att eleverna får möjlighet att delta med i en teaterföreställning, att stå på scenen eller vara med i andra delar av det konstnärliga skapandet. Våra skolelever missar mycket intressanta upplevelser och erfarenhet på grund av att vi inte ha drama i förskolor och skolorna, anser han.

4.3 Intervju och genomförande

Jag har intervjuat två förskollärare, en barnskötare och en dramapedagog. All fyra jobbar på olika förskolor. Jag har spelat in alla intervjuerna för att kunna studera och sammanfatta samtalen med informanterna. Deltagarna berättade om sina kunskaper och erfarenheter av drama som metod för tvåspråkiginläring i förskolan. Jag har sammanställt några grundläggande frågor till mina informanter. Efter varje granskning av det spelade samtalet med var och en av dem, har jag ställt uppföljnings frågor som varierade beroende på informanternas tidigare inlägg. (Se bilaga 2). Intervjuerna gjordes under förskollärarnas planeringstid vilket gjorde att de inte behövde känna sig stressade över att gå ifrån sina respektive verksamheter. Varje intervju hölls på respektive respondents arbetsplats. När jag intervjuade pedagogerna satt jag själv med respektive informator i ett tyst och lugn rum. Intervjuerna skedde under fyra dagar och varierade mellan 45 minuter och en och en halv timme. Mina intervjuer genomfördes i form av ett öppet samtal med utgångspunkt i antal frågeställningar kring pedagogiskt drama, dess olika former, vilka möjligheter finns och vad är svårigheterna med att tillämpa det. Genom att använda bandspelaren under intervjun blev det lättare att få med informationen på ett korrekt sätt. Jag upplevde att intervju var en mer säker metod för mina mål i mitt arbete. Jag var medveten om att grunden i att göra samtalen effektiva var att planera och studera mina frågor på så sätt att informanten kan ha uppfattat frågorna korrekt. Min ambition var att intervjun skulle genomföras i en öppen stämning där pedagogerna kunde känna sig trygga, prata och formulera fritt egna personliga tankar om frågeställning.

Antalet intervjuade var fyra och anledningen till detta var att med ett större antal intervjuade kan öka tillförlitlighet och representation i slutsatsen (Kvales 1997). Under intervjuerna har jag valt att både anteckna och spela in intervjun. Så småningom har jag skrivit ner intervjuerna från inspelningarna så ordagrant som möjligt (materialen finns hos författaren). Fördelar med att intervjua på detta sätt är just tillförlitligheten att få med allt som sägs. Nackdelen av att endast anteckna och spela in intervjun är att kroppsspråket försvinner helt, vilket jag tror är en stor förlust då kroppsspråket är en stor del av vårt språk. Jag är också medveten om att det spelar in att två av pedagogerna inte kände mig förut. Samtidigt de två andra kände mig sedan tidigare. Det kan vara både för- och nackdelar med det då man som obekant ibland lättare kan säga vad man tycker och ibland är det lättare som bekant.

4.4 Etik

Jag bokade in tider med respondenterna via telefon. Dessutom informerade jag pedagogerna att deras medverkan i min undersökning var frivillig. Jag lovade dem om att deras identitet kommer att skyddas i undersökningen och i den slutliga uppsatsen. Av etiska skäl har jag valt att använda fingerade namn på mina informanter för att skydda deras identitet. (Vetenskapsrådets etiska regler, 2009). Jag meddelade de att materialet kommer enbart att användas i denna undersökning. Jag kommer att förvara det inspelade materialet så att inga obehöriga kan ta del av det, och när examensarbetet är färdigt kommer materialet att förstöras. Mitt mål med det var att skapa en trygg atmosfär så att deltagarna kan känna sig säkra. Det är en förutsättning för deltagarna för att obehindrad kunna tala om sina tankar och uttrycka sina känslor (se bilaga 1). Jag organiserade intervjufrågor (se bilaga 2) som jag skickade tillsammans med mitt personliga brev (se bilaga 1) till alla de fyra pedagogerna en vecka innan intervjuens datum. Detta för att de skulle kunna förbereda sig och därmed kunna tänka igenom i förväg vad de ville svara. När jag skrev frågorna hade jag mina frågeställningar och syften som utgångspunkt.

4.5 Analys

Jag har hanterat mina material först genom att lyssna på intervjuinspelningar och läsa genom intervjusvar som jag har skrivit ner efter varje intervju. Därefter granskade jag stoffet genom att presentera de faktorer som har kommit fram under mitt arbete samt försökte att hitta några mönster och anknytningar mellan pedagogernas åsikter. Det gjorde jag genom att ”öppna kodning” vilket betyder att reducera, organisera och kategorisera materialet (Hartman, 2004). Kodning gjorde jag i två steg. Det första steget var genom att försöka hitta några intressanta begrepp i mitt material, det andra steget var att hitta några kategoriseringar som hjälper mig att tolka stoffet. Jag har gått djupare i mina intervjusvar och letade efter fall som vilade grupperna. När kategorisering var klar analyserade jag materialet och tolkade det med stöd av mina teoretiska utgångspunkter. ”Tolkning är tänkt att resultera i en teori” (Hartman, 2004). Författaren menar att man får en bild och tolkning om hur respondenter kan uppfatta sina situationer genom att sätta de olika kategorierna i relation till varandra.

5. Resultat

Jag kommer att redovisa mitt resultat utifrån de kvalitativa forskningsintervjuerna som jag genomfört med pedagogerna. Jag har också valt att utifrån de fyra pedagogernas svar göra en beskrivning av de fakta och de intressanta svaren som kan ha stor betydelse för mitt arbete. Jag skriver också min egen tolkning av deras åsikter. Syftet med meningstolkning och enligt Kvale (1997) är att ”forskaren har ett perspektiv på vad som undersöks och tolkar intervjuerna ur detta perspektiv” (s 182).

Pedagogiskt drama som ett verktyg

Jag började diskussionen med informanterna om vad ordet drama betyder för de, sedan höjde diskussionens nivå och kommit fram till vilken inställning och kunskap har pedagogerna om pedagogiskt drama som metod för tvåspråksinlärning. **Pia** anser pedagogiskt drama ett viktigt verktyg som hjälper flerspråkliga barn att kommunicera och utveckla språken på ett givande sätt. ”Pedagogiskt drama för mig är ett användbart redskap i många olika lärandesituationer för att stärka kunskapen på ett roligt sätt, som konfliktlösning, för att få ihop en grupp, för att få barnen respektera varandra, lära känna varandra, samarbeta, våga mer, utvecklas som människa, lära känna sig själv, utveckla språket och kommunicera med varandra på ett bra sätt.” Intervju den 21 september 2009. Medan **Gerd** anser att pedagogiskt drama som ett användbart verktyg för att hjälp barn överhuvudtaget och särskilt barn som har flera språk i förskolan att kommunicera med varandra på olika sätt bland andra kroppsspråk. ”Jag brukar jobba med icke verbala språk, kroppsspråket och det tysta språket, alltså det är så många olika sätt man kan kommunicera med varandra, man behöver inte alltid tala för att kommunicera utan man kan göra det på andra sätt, det kan barn lär sig genom olika övningar ... och sen så kanske man kommer till den punkten att barn börjar prata” Intervju den 24 september 2009. Hon menar att just för barn som har ett annat modersmål kan det också vara bra om dem har svårt att uttrycka sig, de kan ju använda kroppsspråket. **Dramapedagogen Karim** anser att drama kan vara som kommunikations metod för att uppmuntra barnen som har tvåspråkigheter att pröva det nya språket. ”Drama är i första hand barnens praktikplats så att de kan kommunicera med varandra muntlig och fysiskt. Det gäller inte bara under repetitionerna, utan även i förberedelse tiden, då jobbar alla tillsammans för att skriva texten, fixa dockorna, dräkt, scenografi, musik och allt annat. Då använder de språket i praktiken, de nämner tiotal saker och försöker uttrycka sig, vilket aktiverar deras ordförråd.” Intervju den 28 september 2009. Han tycker att pedagogiskt drama kan användas som praktiskt språkstödmotod för att växla mellan flera språk ”Drama användas också som en plattform för att lära oss mer om andra kulturer, då var det en chans för tvåspråkliga barn att känna sig viktiga och ta initiativ för at prata om deras kultur eller berätta en historia från hemlandet”. Han menar att barn med tvåspråk har visat stort intresse att tala svenska framför publiken. Det gläder dem och förstärker deras självkänsla. ”Barn med svag svenska, behöver ofta börja med att spela små roller med korta repliker eller vara med i en gruppreplik.” Han anser att när barnen spelar upp för sina föräldrar uppstår en fin känsla för båda barn och föräldrar. Han har använt drama som språkstödmotod och spelat på flera språk. Eleverna tyckte att det var otroligt kul, på så sätt kunde de visa hur duktiga de var.

Lek och drama

Det här temat handlar om definitionsfrågor. Jag hade under temat olika frågor för att få respondenterna att reflektera kring dessa två begrepp och hur respondenterna skulle definiera lek och drama och även om de kunde se likheter och/eller skillnader dem emellan.

Alla fyra pedagoger använde sig av pedagogiskt drama som metod i sina verksamheter i förskolan. De använder drama för barn, med barn, och av barn. De spelade en del teater och de dramatiserade i leken och i sagor. Pedagogerna menar att även barnens lek har mycket drama och detta använder de sig av. ”Lek och drama kan flätas ihop.” För dramapedagogen **Karim** att pedagogiskt drama i förskolan och skolan är mer lek, rörelse och övningar än att spela en pjäs eller göra en teaterföreställning. ”Drama för mig innebär inte bara en teaterproduktion utan man kan ha forumteater, dramalek, koncentrationsövning, kommunikation metod, rytmik, rörelse, dockteater och andra former av dramaaktiviteter.”

Under tiden som Karim har jobbat som dramapedagog, märkte han att drama var alltid ett av elevernas favoritämnen. Barn i förskolan tyckte att det var kul och givande. Han säger att: ”Pedagogiskdrama är en metod att få barn aktiva, glada, delaktiga och mer motiverade.”

Medan **Gerd** använde sig av rolleken som ett verktyg för att hjälpa barn att uttrycka sig och kommunicera med varandra. Hon arbetade med drama som arbetsätt i förskolan. Tillsammans med barn testade de hur det var att ta olika perspektiv och leva sig in i olika roller utifrån olika gemensamma upplevelser. Om de till exempel har besökt ett bageri eller brandstationen kunde de tala om och dramatisera hur det var att vara bagare eller brandmannen. Hon nämnde att ”den metoden kan hjälpa barn att uttrycka sig bättre särskilt barn som inte kan så mycket språk, så kan de kommunicera med varandra med hjälp av kroppsspråket”. Drama för **Marie** inte bara att man sätter upp en pjäs med barnen eller att barnen får träna på repliker. I stället rör det sig om roliga lekar, som kanske också behandlar konflikter eller hur man ska vara mot varandra

Dramatisk gestaltning

Båda Pia och Marie uttrycker att pedagogiskt drama innefattar dramatisering eller gestaltning av sagor och böcker. I Pias avdelning jobbar hon tillsammans med andra pedagoger med att gestalta sagor för och med barnen. Eftersom de jobbar med yngre barn föredrar de att använda handdockor som hjälpmedel så att barnen kan komma in i deras roller. ”Att använda handdockor ger oss möjlighet att tillsammans med barn få testa och pröva våra känslor och även gestalta de känslor som är i sagan” Intervju den 21 september 2009. Just nu jobbar hon och barnen på *godans böcker*. Barnböcker som handlar om vänskap och känslor. Tillsammans med andra pedagoger som jobbar i avdelning brukar hon jobba med sagan under längre period på olika sätt och på båda svenska och andra språk. ”Vi märkte efter ett tag att barnen blev skickliga på att sätta ord på deras känslor tack vara drama och handdockor som vi använde som verktyg för att utveckla tvåspråkighet i vår avdelning.” Pia tycker att det är jätte roligt att jobba med drama i förskolan, barnen själva får ta initiativ i vardagen, bland annat genom att hålla egna samlingar och gestalta sagorna som vi har redan läst i avdelningen. De tar även deras egna berättelser i dramaleken. På detta vis tror hon att barnen kan utveckla ett bättre språk och självkänsla.

Marie använder sig av drama i sin avdelning genom leken, samlingar och sagotema. Hon brukar jobba med sagan på många olika sätt bland andra att dramatisera sagan med barn. Hon

tycker att ”det är viktigt att man börja med att konkretisera sagan så mycket som möjligt så alla får se innehållet i sagan. Jag brukar försöka hitta små saker som sedan kan användas i en sagogestaltning och utveckla de n till en liten föresällning”. När hon känner att barnen förstår vad sagan handlar om, börjar hon tillsammans med barn och andra pedagoger dramatiserar sagan. Marie kände hur barnen genom drama utvecklade deras självförtroende och hur de vågade öppna sig mer och mer. Speciellt för de barn som är lite blyga, tysta och inte vågar prata det nya språket. Till detta krävs förstås som i alla situationer mycket beröm och positiv uppbäckning.

Pedagogiskt drama som utvecklingsmetod

Alla fyra pedagogerna var medvetna att pedagogiskt drama är en bra utvecklingsmetod som kan hjälpa tvåspråkliga barn att öka deras självförtroende, skapa trygghet, gruppkänsla och samarbete. **Marie** tycker att drama kommer upp i många olika sammanhang när det gäller att använda kroppsspråk, fantasi, förmåga att våga prata och öka barns självförtroende. Hon använder sig av drama som utvecklings metod och stimulerar barn till egen tänkande. ”Jag känner att min uppgift som pedagog är att skapa lämpliga miljöer för barnen för att inläringen kan ske på många olika sätt och barnen kan inspireras till eget tänkande. Jag tycker att genom gestaltningen kan barn befästa kunskapen på ett roligt sätt samt den teoretiska delen blir mer levande i förskolans verksamheter. ” Intervju den 23 september 2009. **Pia** tycker att drama är en bra metod för att skapa trygghet och gruppkänsla särskilt mellan barnen som pratar två eller flera språk. ”När jag använder mig av drama i mina verksamheter kan jag skapa trygghet i barngrupp, där man arbetar med att lära känna varandra, våga ta kontakt, våga beröra samt skapa bra gruppkänsla genom att samarbeta.” Intervju den 21 september 2009. **Gerd** använder sig av drama genom olika dramaövningar om hur barnen kan samarbeta med varandra och hur barnen kan få gruppkänsla. ”Genom dramaövningar kan pedagogerna tillsammans med barn hantera konflikter och barnen blir mer sociala. ” Intervju den 24 september 2009. Medan **dramapedagogen Karim** och tillsammans med klasslärarna försöker koppla ihop klassundervisning med drama. De jobbar med olika tema och olika frågor som ingår i kärnämnen. Drama är också en metod att ta upp aktuella frågor och händelser i skolan, hemma och i samhället. Han anser att ”drama är en viktig pedagogiskt metod för elevernas utveckling och även för trivsel i skolan”. Intervju den 28 september 2009. På samma sätt jobbar han med barn i förskolan tillsammans med förskollärarna för att variera utvecklingsmetoderna i förskolan. I samarbete med förskollärare följer han barnens utveckling och fokuserar på att använda drama som utvecklingsmetod, därefter använder pedagogerna ett individuellt utvecklingsprogram (IUP) för att utvärdera barnens utveckling i tal, rörelse, delaktighet och kommunikationen.

Pedagogiskt drama utifrån läroplan för förskolan.

När det gäller pedagogernas kunskap om vad som står om pedagogiskt drama i läroplanen, var alla överens om att pedagogiskt drama stod något någonstans i läroplanen. Pia och Karim trodde att drama kan vara som grund till alla mål som finns i läroplanen för förskolan, medan Marie trodde att drama skulle ha varit på ett naturligt sätt med i den fria leken. Gerd var osäker på om det stod något om pedagogiskt drama ordagrant, men hade för sig att det står att barnen ska få pröva på olika arbetssätt och tolkar det som att pedagogiskt drama ingår där.

Färdigheter för tvåspråksinlärning genom drama som metod i förskolan.

Förskollärarna och dramapedagogen som jag har intervjuat var helt säkra på att drama som metod kan ge barn som har två eller flera språk ett antal extra färdigheter, bland andra nämns:

1. Barnen som individer får möjligheter till självutveckling, de får lära sig snabbare, öppna sig mer, vara tryggare i stora grupper särskilt barn som är blyga och inte kan språket. I pedagogiskt drama får de alltid prova och öva på de nya orden som de har lärt sig.
2. Genom att arbeta med drama i förskolans verksamheter får barnen möjlighet att diskutera deras känslor, förstå och uttrycka dem.
3. Barnen tränar att lyssna på varandra, vänta på sin tur i ett samtal/dialog och ha gruppkänsla.
4. Att kunna uttrycka sig med mer än bara ord och bli mer medvetna om vad de kan göra med sina kroppar.
5. Genom drama får barnen chans att öka förståelse och hantera problem.

6. Diskussion och slutsats

Utifrån mina frågeställningar och min undersökning med hjälp av intervjuer kommer jag i detta kapitel att föra en diskussion kring litteraturen jag har tillämpat. Om själva arbetsprocessen och mina reflektioner över metoderna. Jag kommer naturligtvis att redogöra för arbetets slutsatser och ge förslag till vidare forskning.

Eftersom litteraturen om pedagogiskt drama för tvåspråkighet är ganska begränsad, använde jag mig av två olika ämnesområden. Den första handlar mest om pedagogiskdrama och den andra handlar om tvåspråkighet. Jag försökte hitta ett samband mellan dem på så sätt som kan vara relevant för min uppsats.

Arbetsprocessen har varit intensiv men oerhört givande. Jag blev positivt överraskad över att pedagogiskt drama används så mycket i verksamheten som metod för språkutveckling av de pedagoger jag intervjuat i förskola. Å andra sidan har jag utvecklats mycket under processens gång. Jag har fått en bredare inblick i hur pedagoger ser på pedagogiskt drama som metod för tvåspråkinläring i förskolan. Jag har blivit mer säker på det är ett stort område som innefattar flera olika begrepp med samma eller liknande betydelse.

Min undersökning innefattar fyra pedagoger och jag har det som syfte att undersöka och presentera vad jag har fått fram hos dessa fyra pedagoger utifrån mina frågeställningar. Jag tycker att jag har uppnått mitt mål med intervjuerna. Jag fick svar på alla mina frågor som berör ämnet. Jag blev väl bemött av förskollärarna och dramapedagogen. Deras svar var omfattande. Samtalen under intervjuerna tog ofta olika vägar ut ifrån grundfrågorna, detta resulterade i att fler frågor uppstod eftersom samtalen var intressanta.

Pedagogiskt drama är vår tids metod att arbeta med kommunikation, dramatisk gestaltning och konflikts övningar i verksamheten. Man kan beskriva pedagogiskt drama som en metod att använda lekar, gruppövningar och dramatisk skapande i medvetet pedagogiskt syfte.

Det var intressant att se hur vissa av respondenterna hade svårigheter med att definiera drama, trots att de arbetar med det som ett pedagogiskt verktyg. Dock tyckte de att det var lättare att definiera drama i relation till lek och andra övningar som ingår i förskolans aktiviteter. Då kunde de reflektera kring dramats definition med stöd av andra begreppsförklaringar. Många av pedagogerna ser drama som en form, ett verktyg, för att låta barn intrycka sig och bearbeta sina känslor.

Den första slutsatsen är att jag kunde se att det finns stora möjligheter att arbeta med språk genom drama som ett verktyg, då inte bara det verbala språket utan även det icke-verbala som utgör en stor del av kommunikationen mellan barnen. Även i denna forskning kunde jag finna bekräftelse att arbete med drama är betydande för utvecklandet av barnens språk. Vygotskij (1995) skriver att "det teatrala skapandet skapar en naturlig aktivitet för språkande där barnen kan känna att det är nödvändigt och betydelsefullt att använda språk. Arbetet blir en helhet där olika naturliga delar har sin plats som inte är konstiga alls för barnet" (s 82). Utifrån litteraturen som jag har läst och min undersökning med fyra pedagogerna i förskoleverksamheter anser jag att pedagogerna arbetar på olika vis med drama som metod för tvåspråksinläring i förskolan idag. Det finns mycket de kan göra inom dramatikens område. Ett exempel är att dramatisera sagor som blir utgångspunkt för en teateruppsättning. Drama kan också användas till att fördjupa barnskunskaper på ett roligt sätt samt den teoretiska delen blir mer levande i förskolans verksamheter. Forumspel kan vara ett bra sätt att jobba med pedagogiskt drama. Forumspels mål är att barnen ska försöka göra om vissa verkliga

situationer, de tycker till och försöker göra det bättre. Att sätta sig in i andras känslor och kunna förstå hur andra reagerar och sedan ska barn själva fundera på hur de reagerar i vissa situationer. Handdockor är något som förskollärare **Pia** och de teoretiker jag studerat i litteraturen, anser att handdockor är ett viktig pedagogisk hjälpmedel för barns språkutveckling. Eriksson (2009) anser att handdockor kan skapa trygghet för barnen och stimulera deras språk, särskilt barn som har flera språk. Handdockan kan vara en bra vän för barn. När barn har handdockan i handen glömmen de alla hinder som omger dem och öppnar sig och våga prata och agera. Med handdockor strävar **Pia** efter att skapa trygghet i barngrupp, och försöka sätta ord på deras känslor och utveckla tvåspråkinläring. Handdockor ger barn stora möjligheter att testa och prova olika roller och uppleva olika känslor. Dessutom lärarens roll och deras metod har stor betydelse i barns utveckling och inläring. Enligt Carlgren (2000) pedagogernas uppdrag i förskolan och skolan är att erbjuda barn ett lämpligt innehåll och skapa en intressant stämning för utveckling och lärande. I denna miljö kan barn bli motiverade och får en trygg miljö och möjlighet att visa intresse, nyfikenhet och jobba för utvecklingen. Både **Marie och Karim** har uttryckt sig i intervjuer att pedagogerna har en stor ansvarighet för att skapa lämpliga miljöer som ger barnen egen tänkande och använda pedagogiskt drama i många olika sammanhang. Exempelvis pedagogiskt drama kan vara en bra metod för att ta upp aktuella frågor och händelser i skolan, hemma och i samhället. **Karim** tyckte att drama kan vara ett verktyg som hjälper barn att bli aktiva, glada, delaktiga och mer motiverade.

Den andra slutsatsen som jag har kommit fram till är att dramalek har en stor betydelse för barnens personliga och sociala utveckling samt har en stor betydelse för att barn skall kunna arbeta med sin kropp där motoriken formas. Människor lär sig på olika sätt och genom att barn får arbeta med drama får alla sina sinnen en chans att utvecklas. Vilken båda pedagogerna och författarna betonar på att "leken och drama är samma sak". Vygotskij (1995) är en av forskarna som skriver om det starka sambandet mellan lek och drama. Han menar att drama och lek har många likheter då han bland annat har påhittade handlingar, innehåller roller, en värld, tid, rum och en handlingsplan för vad som skall hända. "Drama leken står närmare än varje annan form av skapande och är omedelbart förbundet med denna källa till varje barnligt skapande" (s 82). I likheten anser **Gerd** att pedagogiskt drama är ett aktivt arbetssätt för att stärka och öka självkänsla hos små barn. Hon anser att rolleken och kroppsspråket kan ge barn olika upplevelser, hjälper dem att kommunicera och uttrycka sig på ett roligt och lärande vis. Det påminner om Hägg Lund (2001) som menar att rolleken är viktigt för barns utveckling, det brukar kräva tid och därför borde vuxna ha tålamod, respektera barns aktivitet och inte bryta av leken. Även Carlgren (2000) upplyser att barnen kan utvecklas och bli kapabla att möta olika situationer utanför skolan, genom att möta olika situationer inom skolan. Medan båda **Karim och Marie** anser att pedagogiskt drama inte bara dramaproduktion eller att sätta upp en pjäs med barnen utan man kan ha forumteater, drama lek, koncentrationsövning, rörelse, dockteater och dramaövningar. Här hittar jag någon koppling mellan de två pedagogerna och Rasmusson (2000), som anser att pedagogiskt drama hjälper pedagogerna att lyfta fram sambandet mellan drama och barnens verklighet och därmed kan det bidra till inlärningsutveckling.

En av pedagogerna **Marie** sa under intervjun att drama är ett sätt som kan hjälpa barn att befästa kunskaper på ett roligt sätt. Jag kan hålla med Marie att barn kan hämta kunskaper på olika sätt som genom lek eller genom konsten som ofta bär kunskaper. Begreppet kunskaper är inte entydigt begrepp. Kunskaper kommer till uttryck i olika former som fakta, förståelse, färdigheter, förtrogenhet som försätter och samspelar med varandra. Dramaspel skall därför utgå ifrån barnens erfarenhetsvärld, deras intresse, motivation och drivkraft att få kunskap. Medan **Karim dramapedagogen** förde ett samtal om hur han använder sig av olika kulturer

och olikheter bland barn, att utnyttja drama som grund för att ta reda på andra kulturer, att alla barn är skickliga på olika saker och därmed kan de lära sig av varandra. Genom att låta barnen spela pjäsen på olika språk använder **Karim** drama som en språkstödmetod för att växla mellan språken. Dysthe (1996) pratar om hur pedagogerna kan ta skapande som bild och drama som ett redskap för att möta barn med ett öppet sinne och prata om stora frågor som olikheter, demokrati, mänskliga rättigheter och olika kulturer.

Den tredje slutsatsen som jag kan se utifrån litteraturen och respondenternas svar, är att drama ett bra pedagogiskt verktyg som gynnar barns utveckling på många platt. Way (1967) anser att drama ger barn möjlighet att utvecklas både motoriskt, kroppsligt och känslomässigt, samt att de utvecklar sin fantasi, lyhördhet och sociala kompetens. Medan Erberth och Rasmusson (1991) är bland andra forskare som menar att pedagogiskt drama ger barn flera möjligheter att jobba med kroppens sinnen, med drama som metod stimulerar man bort blyghet hinder och osäkerhet hos barn. Även respondenterna gav många olika exempel såsom, social träning, språkutveckling, och kommunikationsträning till att barnen ges möjlighet att bearbeta känslor, utveckla sin motorik och språkinläring. **Marie och Gerd** har liknande erfarenheter/åsikter. I intervjuerna berättade de om vad drama som metod för inläring kan ge flerspråkliga barn. De pratade om att barnen kommer närmare sig själv, få starkt självkänsla. Samtidigt ökar barnen kunskap och förståelse för hur andra upplever och tänker. Barnen får lära känna sina och andras känslor, få använda sig av konstnärliga uttryck. Därmed kan barnen uttrycka sig med mer än bara ord och använda kroppsspråk och mimik som ett verktyg till uttrycksform. **Pia** anser att barn blir medvetna om sina känslor, kunniga på att sätta ord på deras känslor, vet hur man uttrycker sig. Barn blir medvetet om sin kropp och kroppssignaler. Medan **dramapedagogen Karim** menar att barnen få flera skickligheter genom att de själva är med i skapandet och skapar delar till en helhet. Exempelvis att vara med i texts verksamhet eller skapa bilder och dockor till dockteater. Barnen får träna på att tala inför grupp, att kunna samarbeta med andra, få arbeta med känslor och tankar, diskutera olikheter och uppmärksamma sin kropp och dess funktion i sammanhanget. Nu är jag snart utexaminerade förskollärare och skall börja arbeta inom förskolan. Jag räknar med att jag kommer att ha stor användning av detta arbete. Drama som metod är någonting som kan innefatta allt man vill, det kan användas som metod för att uppnå flera färdigheter hos barnen i förskolan. Jag är medveten om att drama inte är den enda metoden man kan använda sig av för att arbeta mot de strävans mål som läroplan för förskolan innehåller. Men jag ser att det är en metod, och föreliggande arbete har gjort mig mer medveten och övertygad om att drama är en väldigt givande och utvecklande metod. Den kan tillämpas på olika områden och för barn i alla åldrar.

Det övergripande och fjärde slutsatsen jag kan se är att drama som metod innefatta många delar av läroplanen, vilket gör detta arbetssätt till ett värt användbart verktyg. Genom analysen av läroplanen kom jag fram till att den förbinder all praktisk-estetisk verksamhet. Den har inte någon särskild fokus på dramaarbete. Dock finns det mycket i läroplanens mål som går att kopplas direkt till arbete med dramapedagogik, såsom exempelvis arbetet med att stärka barns självkänsla och utveckla sin empatiska förmåga. Å andra sidan jag läser utifrån läroplan för förskolan att läroplan betonar vikten av lustfyllt lärande för barnens möjlighet att lära sig och dess betydelse för det livslånga lärandet. Genom olika former av gestaltande och skapande ska barnen erbjudas möjlighet att stärka deras kunskaper och erfarenheter i förskolan. De ska utvecklas till välbalanserade individer och grupper och få erfarenhet att kunna uttrycka sig i de olika estetiska uttrycksformerna. Med anknytning till intervjuer som jag har gjort med pedagogerna, var de osäkra på vad står på läroplan för förskolan angående drama som en metod i förskolans verksamheter.

Sista slutsatsen jag kommit fram till är att pedagogiskt drama förekommer mer än vad jag tidigare trodde hos de pedagoger jag har intervjuat, men att flera pedagoger använder andra benämningar som organiserad lek, dramatiserade sagor, konflikts övningar, forumspel och dramalek som en del av pedagogiskt drama.

Syftet med mitt examensarbete var att bilda mig en klar bild av kunskapen om pedagogiskt drama hos fyra valda pedagoger. Jag vill dessutom ta reda på om hur de använder sig av pedagogiskt drama i sin verksamhet för att utveckla tvåspråkighet i förskolan utifrån

Läroplan för förskolan. Jag har undersökt också vad drama som ett kreativt arbetssätt kan lära tvåspråkiga barn, dels som individer men även som grupp. Jag ville tydligt och enkelt sätta ihop samman teori och praktik och ge faktiska tips på hur man kan arbeta med drama som metod för tvåspråksinlärning i förskolan. I och med de intervjuer har jag gjort samt de kopplingar jag har funnit relevanta till litteratur, tycker jag att jag har fått en övergripande bild om hur förskolläraren kan arbeta med drama som ett kreativt arbetssätt och utveckla tvåspråksinlärning i förskolan. Resultatet visade att tillämpning av drama i förskolan kan vara ett givande arbetssätt för att utveckla tvåspråkigheter hos barn i förskolan.

7.1 Vidare forskning

Arbetet och hela processen har väckt flera frågor och funderingar hos mig. Det framkom i intervjuerna och i litteraturen att i förskolan används begreppet dramalek som en form av pedagogiskt drama. Det har varit intressant att undersöka hur förskollärarna arbetar utifrån detta begrepp. En annan tanke som slog mig under arbetets gång var att det vore intressant att komplettera min undersökning med barnsperspektiv som visar hur drama kan påverka barns färdigheter och därmed uppfylla dramas olika syften och mål. Man skulle kanske kunna jämföra olika grupper, en grupp som har fokus på pedagogiskt drama och en grupp utan pedagogiskt drama. Ser man någon skillnad? Jag anser att det behövs mer forskning inom drama som metod för flerspråkliga barn. Framförallt för att klargöra området ytterligare. Det behövs också för att utvidga dramas betydelse så att dess syfte, innehåll och mål nås ut.

Referenser

Litteratur:

Abrahamsson, Tua & Bergman, Pirkko (2006). *Tankarna springer före...* HLS förlag

Arnberg, Lenore (2004). *Så blir barn tvåspråkiga: vägledning och råd under förskoleåldern*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Baker, Colin (1996). *Barnets väg till tvåspråkighet förlaget*. Uppsala: Påfågeln

Börestam, Ulla & Huss, Leena (2001). *Språkliga möten. Tvåspråkighet och kontaktlingvistik*. Lund: studentlitteratur

Carlgren, Ingrid & Marton, Ference (2002). *Lärare av i morgon*. Kristianstad: Lärarförbundet

Dystre, Olga (1996). *Det flerstämmiga klassrummet*. Lund: studentlitteratur

Ekstrand, Gudrun & Janzon, Ulla-Britt, (1995), *Drama- och teaterlek*. Almqvist & Wiksell Förlag AB

Erberth, Bodil & Rasmusson, Viveka. (1996). *Undervisa i pedagogiskt drama*. Lund: Studentlitteratur

Erberth, Bodil & Rasmusson, Viveka. (2008). *Undervisa i pedagogisktdrama*. Lund: Studentlitteratur

Eriksson, Marie Arnesson (2009). *Lärande i sagans värld: om temaarbete i förskola och förskoleklass*: lärarförbundet

Forssberg-Ahlcrona, Mirella (1991) *Ta handdockan : lek - skapande – fantasi*. Göteborg: vio vio

Hartman, Jan (2004). *Vetenskapligt tänkande från kunskapsteori till metodteori*: Lund: studentlitteratur

Håkansson, Gisela (2003). *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: studentlitteratur

Hägglund, Kent & Fredin, Kirsten. (2001). *Dramabok*. Stockholm: Liber AB.

Johansson, Eva (2005). *Möten för lärande. Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i skolan*. Stockholm: Skolverket.

Kavle, steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lidberg, Gunilla (2003). *Barn med flera språk tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle*. Stockholm: Liber AB

Rasmusson, Viveka. (2000). *Drama – konst eller pedagogik?* Malmö: Team Offset & Media.

Steinborg, John M & Borghäll, Johan (1981). *Rörelsekommunikation*. Stockholm: Utbildningsförlaget.

Vygotskij, Lev S (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Diadalos AB.

Way, Brian (1969). *Utveckling genom drama – Dramatisk improvisation som pedagogiskt hjälpmedel*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Tidskrifter

Rasmusson, Viveka (Nr 4,1996). Tidskriften: *Pegasus Drama i mångkulturell miljö*. Lunds Universitet. Malmö: Lärarhögskolan – utvecklingsavdelningen

Elektroniska källor

http://dramapedagogen.se/index.php?option=com_content&task=view&id=10&Itemid=34
(hämtat 18 september, 2009)

http: www.skolverket.se "Allmänna råd och kommentarer för kvalitet i förskolan" (2005)
(Hämtat 2009-10-13)

http:// ww.ne.se.support.mah.se/pedagogiskt-drama (hämtat 2009-09-18)

Utbildningsdepartementet. Läroplan för förskolan (LPFÖ - 98). Stockholm: Skolverket/Fritzes.
<http://www.skolverket.se> (Hämtat 2009-09-16).

MALMÖ HÖGSKOLA
Lärarytbildningen

Bilaga 1

Personligt brev och Information till intervjupersonerna:

Hej

Jag heter Maysam Abbas och jag studerar till förskollärare med inriktningen Prakttest/drama. Jag går nu min sista termin och är fullt upptagen med mitt examinationsarbete om **"Barns tvåspråkinlärning genom drama som metod i förskolan"**. I mitt arbete vill jag ha med en intervjuundersökning att få reda på om drama överhuvudtaget använde i språkinlärning i förskolan, hur pedagogerna kan utnyttja drama som ett arbetssätt för tvåspråkinlärning.

Till mitt arbete kommer jag att använda mig av intervjuer där det endast är frågeområden som är redan bestämda i förväg, medan själva frågorna kan variera. Intervjuerna kommer att hållas i form av samtal eller i dialog mellan mig och pedagogerna.

Jag vill påpeka att det är helt frivilligt att delta i intervjun samt att man när som helst kan dra sig ur den. Er identitet kommer att skyddas i undersökningen och den slutliga uppsatsen. Ni kommer att få läsa texten från er intervju innan jag lämnar den ifrån mig. Intervjun kommer att hållas i ca mellan 45 minuter och en och en halv timme när och var passar pedagogerna. Inspelning av samtalet med bandspelare under intervjun kommer att finnas om det är möjligt och acceptabelt av pedagogen.

Ett stort tack från mig i förväg för er medverkan.

Med vänlig

Maysam Abbas
Hösten 2009

MALMÖ HÖGSKOLA
Läraryrket
Läraryrket

Bilaga 2

Intervjufrågor

1. Vilken inställning till och kunskap om pedagogiskt drama i förskolan har du?
2. Hur använder ni, på förskolan, er av drama som ett arbetssätt för att utveckla tvåspråkinläring?
3. Hur motiverar du drama som arbetssätt utifrån LpFö-98?
4. Hur kan man utvärdera arbetssätten? Hur kan du se vad barnen lär sig av det? Som individer och som grupp? Leder det till någon värt utveckling i kommunikation, självförtroende, våga tala och improvisera, aktivera ordförråd, växla mellan två språk, använde kroppen, sjunga och dansa ect. Kommer du ihåg några exemplar.
5. Hur arbetar du med att sprida de kunskaper du har om drama som bra arbetssätt för tvåspråkinläring?
6. Har ni upplevt något svårighet i den insatsen? I fall ni inte använder drama vad orsaken är till det?
7. Har du något annat du vill betona angående drama som metod för tvåspråkinläring?

MALMÖ HÖGSKOLA
Läroplan för förskolan (LpFö- 1998)

Läroplan för förskolan (LpFö- 1998)

Mål

Förskolan skall sträva efter att varje barn

- Utvecklar sin identitet och känner trygghet i den,
- Utvecklar sin nyfikenhet och sin lust samt förmåga att leka och lära,
- Utvecklar självständighet och tillit till sin egen förmåga,
- Känner delaktighet i sin egen kultur och utvecklar känsla och respekt för andra kulturer,
- Utvecklar sin förmåga att lyssna, berätta, reflektera och ge uttryck för sina uppfattningar,
- Utvecklar sin förmåga att fungera enskilt och i grupp, att hantera konflikter och förstå rättigheter och skyldigheter samt ta ansvar för gemensamma regler,
- Utvecklar sin motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning samt förståelse för vikten av att värna om sin hälsa och sitt välbefinnande,
- Tillägnar sig och nyanserar innebörden i begrepp, ser samband och upptäcker nya sätt att förstå sin omvärld,
- Utvecklar ett rikt och nyanserat talspråk och sin förmåga att kommunicera med andra och att uttrycka tankar,
- Utvecklar sitt ord- och begreppsfrörråd och sin förmåga att leka med ord, sitt intresse för skriftspråk och för förståelsen av symboler samt deras kommunikativa funktioner,
- Utvecklar sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama,
- Utvecklar sin förmåga att bygga, skapa och konstruera med hjälp av olika material och tekniker.
- Utvecklar sin förmåga att upptäcka och använda matematik i meningsfulla sammanhang,
- Utvecklar sin förståelse för grundläggande egenskaper i begreppen tal, mätning och form samt sin förmåga att orientera sig i tid och rum
- Utvecklar förståelse för sin egen delaktighet i naturens kretslopp och för enkla naturvetenskapliga fenomen, liksom sitt kunnande om växter och djur
- Som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet samt sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål.

Arbetslaget skall

- Ansvara för att arbetet i barngruppen genomförs så att barnen
- Utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda hela sin förmåga
- Upplever att det är roligt och meningsfullt att lära sig nya saker,
- Ställs inför nya utmaningar som stimulerar lusten att erövra nya färdigheter, erfarenheter och kunskaper,
- Får stöd och stimulans i sin sociala utveckling,
- Ges goda förutsättningar att bygga upp varaktiga relationer och känna sig trygga i gruppen,
- Får stöd och stimulans i sin språk- och kommunikationsutveckling,
- Får stöd och stimulans i sin motoriska utveckling och
- Erbjuds en god omsorg med en väl avvägd dagsrytm.
- Ta vara på barns vetgirighet, vilja och lust att lära samt stärka barns tillit till den egna förmågan,
- Ge stimulans och särskilt stöd till de barn som befinner sig i svårigheter av olika slag,
- Stimulera barns nyfikenhet och begynnande förståelse av skriftspråk och matematik,
- Ge barn möjlighet att förstå hur egna handlingar kan påverka miljön och ge barn möjlighet att lära känna sin närmiljö och de funktioner som har betydelse för det dagliga livet samt få bekanta sig med det lokala kulturlivet.

